

ACZ - 6225

(P)

PERANAN MASJID NEGERI ARAU, PERLIS DALAM MENGUBAH PEMIKIRAN MASYARAKAT SETEMPAT

MOHD AZAM BIN JAAFAR

**JABATAN AKIDAH DAN PEMIKIRAN ISLAM
BAHAGIAN PENGAJIAN USULUDDIN
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2003**

Perpustakaan Universiti Malaya

A511195503

**PERANAN MASJID NEGERI ARAU, PERLIS
DALAM MENGUBAH PEMIKIRAN
MASYARAKAT SETEMPAT**

MOHD AZAM BIN JAAFAR

**DISERTASI INI DIKEMUKAKAN UNTUK
MEMENUHI KEPERLUAN BAGI IJAZAH
SARJANA USULUDDIN BAHAGIAN II
(SECARA BERKURSUS DAN DISERTASI)**

**JABATAN AKIDAH DAN PEMIKIRAN
BAHAGIAN PENGAJIAN USULUDDIN
AKADEMI PENGAJIAN ISLAM
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR
2003**

ABSTRAK

Mohd Azam bin Jaafar. Kajian tentang "Peranan Masjid Arau Dalam Mengubah Pemikiran Masyarakat Setempat". Disartasi ini adalah sebahagian syarat untuk memenuhi ijazah sarjana Jabatan Akidah dan Pemikiran Islam, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya, Kuala Lumpur 2003.

Kajian ini adalah untuk menyelidik tentang peranan masjid mengikut perseptif Islam. Antara peranan masjid ialah mengubah dan membina pemikiran masyarakat untuk menjadikan mereka masyarakat yang beriman, bertakwa dan bersatu padu. Untuk tujuan ini, penulis memilih Masjid Arau sebagai sasaran kajian.

Kajian ini juga ada menjelaskan sejarah pemikiran Islah Perlis dan pegangan mereka, Pemikiran Islam dan Barat dari sudut bahasa, istilah, tokoh-tokoh pemikir-pemikir itu, ciri-ciri pemikiran Islam serta faktor-faktor yang mempengaruhi pemikiran manusia.

Kajian ini menyelidiki peranan Masjid Arau, sambutan masyarakat terhadap program-programnya, kesesuaian program itu dengan masyarakat setempat, peranan masjid dalam mengubah sikap, budaya dan pemikiran masyarakat setempat dan memaksimumkan peranan masjid dalam pembangunan masyarakat. Pada akhir perbincangan penulis membuat kesimpulan dan cadangan.

ABSTRACT

Mohd Azam bin Jaafar. I carried out a study entitled "The role of Arau Mosque in changing the way of thinking of the local community". This dissertation is part of the requirement for the master's degree at the school of theology at the Academy of Islamic Studies, Malaya University, Kuala Lumpur, 2003.

This study investigates the role of the mosque based on Islamic perspective. Part of the role that the mosque should play is to change and develop the mind of the people in the community and help create a generation of pious and united "ummah". In this investigation, Arau Mosque was chosen as a case study.

This study also examines history of the Islah Thought in Perlis, and hold of Islah, Islamic Thought and Western Thought to comparative study is made based on language, terminology, important figures and thinker, resources or characteristic of thinking, and factors influencing human thinking.

This study presents the findings on the role of Arau Mosque, the community acceptance of its activities, the suitability of the activities to the local community, the role of the mosque in changing the society's way of thinking and which call for prompt remedial action for the benefits of all. At the end of the discussion, the writer makes a conclusion and recommendations.

PENGHARGAAN

Al-Hamdulillah, penulis panjatkan setinggi-tinggi kesyukuran ke hadrat Allah swt di atas keizinan dan limpah kurniaNya yang tidak terhingga, selawat dan salam kepada junjungan besar Nabi Muhammad saw di atas usaha dakwah dan jihadnya yang membolehkan umat manusia mengenali erti Islam dan iman.

Penulis mengucap jutaan terima kasih kepada ayah-bonda, majikan (UiTM) yang memberi peluang kepada penulis menyambung pelajaran. Begitu juga kepada anak-anak dan isteri yang banyak memberi semangat, dorongan dan bantuan serta sama-sama memahami susah payah yang dialami. Segala yang kurang adalah dari diri penulis dan segala yang baik serta sempurna adalah milik Allah swt.

Ucapan terima kasih dihulurkan juga kepada semua guru-guru di AIUM, K.Lumpur terutama sekali kepada penyelia Ustazah Hjh. Fatimah binti Ali yang telah banyak memberi tunjuk ajar dan teguran yang membina. Begitu juga kepada teman-teman di rumah sewa dan di tempat kerja yang memberi dorongan dan bantuan yang diperlukan.

Begitu juga kepada orang perseorangan yang banyak membantu penulis seperti YAB Menteri Besar Perlis, Dato' Abu Bakar Hj. Ahmad, Mufti Negeri Perlis, Pengarah Jabatan Agama Islam Negeri Perlis, Tuan imam, bilal, siak Masjid

Arau, Yang Mulia Tuan Engku Ibrahim Engku Ahmad, Tuan Syed Ahmad Alwi,
Syed Sultan Alam yang telah menyumbangkan pelbagai pendapat dan bahan-
bahan untuk mendapat maklumat terutama tentang sejarah awal Masjid Arau
Lama, juga kepada semua responden yang memberi kerja sama dan maklumat
yang diperlukan terutama dalam bab empat, penulis ucapkan jutaan terima kasih
kepada semua yang terlibat.

Wassalam,

Yang Benar.

Mohd Azam bin Jaafar
No. 84A, Kg. Sempering, Km. 1.5,
Jln. Santan,
01000 Kangar. PERLIS

24 hb. Januari, 2003.

ISI KANDUNGAN

HALAMAN

Muka Depan	i
Halaman Judul	ii
Abstark	iii
Penghargaan	v
Isi Kandungan	vii
Senarai Rajah	xii
Senarai Jadual	xiii
Senarai Kependekan	xiv
Panduan Transliterasi	xvi
Senarai Lampiran	xviii

1. BAB I : PENDAHULUAN

1.1 Pengenalan	1
1.2 Pengertian Tajuk	2
1.3 Rumusan Masalah	5
1.4 Latar belakang Kajian	5
1.5 Objektif Kajian	7
1.6 Kepentingan Kajian	8
1.7 Metodologi Kajian	9
1.7.1 Metod Pengumpulan Data	10

1.7.1.1 Metod Histories	12
1.7.1.2 Metod Dokumentasi	12
1.7.1.3 Metod Temuramah	13
1.7.1.4 Metod Pemerhatian	13
1.7.2 Metod Analisa Data	14
1.7.2.1 Metod Soal Selidik	14
1.8 Liputan atau Skop Kajian	15
1.9 Sistemetika Penulisan	17
1.10 Kajian Lalu	18
2. BAB II : PANDANGAN ISLAM TENTANG MASJID	29
2.1 Pengenalan	29
2.2 Pengertian Masjid	29
2.3 Masjid Menurut al-Qur'an dan Sunnah	35
2.3.1 Masjid Menurut al-Qur'an	35
2.3.2 Masjid Menurut al-Sunnah	38
2.4 Sejarah Awal Pembinaan Masjid	40
2.4.1 Masjid al-Harām	41
2.4.2 Masjid al-Aqṣa	45
2.4.3 Masjid An-Nabawi	47
2.5 Masjid Takwa dan Dirār	52
2.5.1 Masjid Takwa	53
2.5.2 Masjid Dirār	56
2.5.3 Pengertian Dirār	57
2.6 Peranan Masjid Pada Zaman Awal Islam	59

2.6.1	Masjid Adalah Tempat Ibadah Umat Islam	59
2.6.2	Masjid Sebagai Tempat Persidangan Harian, Mingguan dan Tahunan	60
2.6.3	Masjid Sebagai Pusat Pendidikan dan Pengajian ilmu	62
2.6.4	Perpustakaan Masjid	64
2.6.5	Masjid dan Jihad	66
2.7	Sejarah Masjid Arau, Perlis dan Pentadbirannya	68
2.7.1	Pentadbiran Masjid Negeri Arau	70
2.7.2	Sumber Kewangan Masjid Negeri Arau	71
2.7.3	Program-Program Yang telah Dilaksanakan Oleh Masjid Negeri Arau	71
2.7.4	Pembahagian Bahagian-Bahagian Utama Masjid Negeri Arau	73
2.8	Rumusan	74

3. BAB III : PEMIKIRAN, SIKAP DAN BUDAYA

MASYARAKAT ARAU, PERLIS 76

3.1	Pengenalan	76
3.2	Pengertian Pemikiran Dari Sudut Bahasa	77
3.3	Pengertian Pemikiran Dari Sudut Istilah	80
3.4	Sikap, Budaya dan Pemikiran Masyarakat Arau	87
3.4.1	Pengenalan	87
3.4.2	Gerakan Ahlu Sunnah (Islah) Perlis	88
1.	Peringkat Pembentukan	88

2. Peringkat Kebekuan	91
3. Peringkat Pemulihan dan Sekarang	92
3.4.3 Pemikiran, Sikap dan Budaya Masyarakat Arau	95
1. Kembali kepada al-Qur'ān dan Sunnah	95
2. Menolak <i>Taklid</i> Kepada Mazhab	96
3. Tumpuan Kepada Tauhid Aliran <i>Salafiyah</i>	97
4. Cara Bertawasul	98
5. Menolak <i>Tasawuf</i> dan <i>Tarikat</i>	98
6. Memerangi Perkara Syirik, Khurafat dan Bid'ah	99
7. Perkara-Perkara Ibadah	100
3.4.4 Pemikiran, Sikap dan Budaya Masyarakat Arau Sekitar Masjid Arau	101
3.5 Pandangan Sarjana Islam Tentang Pemikiran	103
1. Pemikiran al-Ghazālī	103
2. Pemikiran Ibn Khaldūn	107
3. Pemikiran Prof. Dr., Yusof al-Qaradawī	110
3.6 Ciri-Ciri Pemikiran Islam	114
3.7 Pandangan Sarjana Barat Tentang Pemikiran	116
1. William Blake	117
2. Edward De Bono	117
3. Immanuel Kant	118
4. Raimund Karl Popper	118
3.8 Faktor-Faktor Yang Mempengaruhi Pemikiran Manusia	119
1. al-Qur'an	119

2.	Alam Tabii	122
3.	Kenali Diri Sendiri	123
4.	Pendidikan	124
5.	Alam Persekutaran dan Keturunan	126
6.	Keadaan Sosial dan Budaya	126
3.9	Rumusan	127
4.	BAB IV : ANALISIS TENTANG PERANAN MASJID ARAU	129
4.1	Pengenalan	129
4.2	Mendapatkan Bilangan(peratus) Biodata Dari Segi Jantina, Usia, Pencapaian Akademik Dan Pekerjaan	130
4.3	Mengetahui Sambutan Masyarakat Tempatan Terhadap Program-Program Yang Dilaksanakan Oleh Masjid Arau	135
4.4	Meninjau Program-Program Yang Dilaksanakan Di masjid Itu Bersesuaian Dengan Masyarakat Tempatan	147
4.5	Menghubungkait Peranan Masjid Arau Dengan Perubahan Sikap, Budaya Dan Pemikiran Masyarakat Setempat	150
4.5.1	Hubungkait Peranan Utama Masjid Arau dengan Perubahan Sikap, Budaya dan Pemikiran	150
4.5.2	Analisis Secara Perbandingan Kurang 5 Tahun, 5 Hingga 10 Tahun dan 10 Tahun Ke atas	164
4.5.2.1	Sikap dan Budaya	165
4.5.2.2	Pemikiran	167
4.5.3	Analisis Secara Perbandingan Antara Sebelum dan	

Selepas Tahun 2000	170
4.5.3.1 Sikap dan Budaya	171
4.5.3.2 Pemikiran	172
4.6 Rumusan	175
5. BAB V : PENUTUP	176
5.1 Kesimpulan	176
5.2 Cadangan	180
BIBLIOGRAFI	186
LAMPIRAN	
SENARAI RAJAH-RAJAH	
Rajah 1 : Taburan Responden Dari segi Pencapaian Akademik	132
Rajah 2 : Taburan Pekerjaan Responden	134
Rajah 3 : Kekerapan Responden Ke Masjid	135
Rajah 4 : Kebiasaan Responden Pergi Ke Masjid	137
Rajah 5 : Kesesuaian Aktiviti-Aktiviti Masjid dengan Masyarakat Arau	139
Rajah 6 : Pilihan Aktiviti Jika Diwajibkan Oleh Majlis Agama	141

Rajah 7 : Aktiviti-Aktiviti Masjid Tahun Ini	143
Rajah 8 : Kekerapan Responden Sembahyang Dalam Seminggu	151
Rajah 9 : Aktiviti-Aktiviti Lain Yang Dilakukan Oleh Responden	154
Rajah 10 : Kekerapan Responden Hadir Ke Kuliah Maghrib	155
Rajah 11: Kekerapan Responden Hadir Ke Kuliah Subuh	156
Rajah 12 : Peranan Masjid Arau	158
Rajah 13 : Faktor-Faktor Responden Mengikuti Program Ilmu	163
Rajah 14 : Perbandingan Sikap dan Budaya	165

SENARAI JADUAL-JADUAL

Jadual 1 : Jantina Responden	130
Jadual 2 : Usia Responden	131
Jadual 3 : Program Masjid dan Masyarakat Setempat	144
Jadual 4 : Kekerapan Responden Mengikuti Program Ilmu Di Masjid Arau	162
Jadual 5 : Perbandingan Pemikiran Masyarakat Arau	167
Jadual 6 : Analisa Perbandingan Sikap dan Budaya Masyarakat Arau	171
Jadual 7 : Analisa Perbandingan Pemikiran Masyarakat Arau	172

SENARAI KEPENDEKAN

SWT	:	Subhanahuwa Ta'ala
SAW	:	Salallahu 'Alaihi Wasalam
AS	:	'Alaihi Salam
H	:	Tahun Hijrah
M	:	Tahun Masihi
Ibid	:	Ibiden (rujukan berturut-turut)
Op.Cit	:	(Latin- Opera Citato) rujukan yang berselang
hal	:	halaman
Inc	:	Incorporated (perbadanan)
USA	:	United State of America
JKR	:	Jabatan Kerja Raya
Tg	:	Tengku
t.t	:	Tanpa tarikh/ tahun
Sdn	:	Sendirian
Bhd	:	Berhad
Cet	:	cetakan
Terj	:	terjemahan
Prof	:	Profesor
Dr	:	Doktoret
Drs	:	Doktor Randes
YADIM	:	Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia
Misr	:	Mesir

2: 32	:	Jika al-Qur'an, 2 (surah), 32 (ayat)
9: 17	:	Jika buku, 9 (jilid), 17 (halaman)
U. Malaya	:	Universiti Malaya
U.K.M.	:	Universiti Kebangsaan Malaysia
UiTM	:	Universiti Teknologi Mara
K	:	Kuala
Hj	:	Haji
IQ	:	Pemikiran
bt/ bte	:	binti
Ab	:	Abdul
Abd	:	Abdul
Bil	:	bilangan
En	:	Encik
YAB	:	Yang Amat Berhormat
YB	:	Yang Berhormat
API	:	Akademi Pengajian Islam
JAIPs	:	Jabatan Agama Islam Negeri Perlis
r.a	:	Rađiyallah 'anhu / 'anha
hb	:	hari bulan
Sept	:	September
Okt	:	Oktober

PANDUAN TRANSLITERASI

Senarai pedoman tersebut adalah seperti berikut:

<u>Huruf Arab</u>		<u>Transliterasi</u>
ء , ٰ	:	a ,(Hamzah)
ب	:	b
ت	:	t
ث	:	th
ج	:	j
ح	:	h
خ	:	kh
د	:	d
ذ	:	dh
ر	:	r
ز	:	z
س	:	s
ش	:	sy
ص	:	ṣ
ض	:	ḍ
ط	:	t
ظ	:	ẓ
غ	:	gh
ف	:	f
ق	:	q
ك	:	k
ل	:	l
م	:	m
ن	:	n
و	:	w
هـ	:	h
يـ	:	y
ةـ	:	h

Vokal Panjang

ا	:	ā
و	:	ū
ىـ	:	ī

Vokal Pendek

(fathah)	:	a
(dammah)	:	u
(kasrah)	:	i

Diftong

أو	:	aw
أي	:	ay
يـ	:	iy/i
وـ	:	uww

(Rujukan: *Buku Panduan Penulisan Tesis/Disertasi Ijazah Tinggi Akademik Pengajian Islam* (2001), K.Lumpur: APIUM, h. 34-35).

SENARAI LAMPIRAN

1. LAMPIRAN 1 (a)	:	Plan kawasan Masjid Arau
2. LAMPIRAN 1 (b)	:	Plan dalaman masjid Arau
3. LAMPIRAN 2 (a)	:	Halaman hadapan Masjid Arau
4. LAMPIRAN 2 (b)	:	Dewan sembahyang muslimin Masjid Arau
5. LAMPIRAN 2 (c)	:	Dewan sembahyang muslimat tingkat atas Masjid Arau
6. LAMPIRAN 2 (d)	:	Jam tanda masuk sembahyang Masjid Arau
7. LAMPIRAN 3 (a)	:	Nama imam-imam, bilal dan siak Masjid Arau
8. LAMPIRAN 3 b (i)	:	Jawatan kuasa Masjid Arau sekarang
9. LAMPIRAN 3b (ii)	:	Jawatan, Taraf dan Pengajian kakitangan Masjid Arau
10. LAMPIRAN 4	:	Soalan Kaji-Selidik
11. LAMPIRAN 5	:	Undang-Undang Tubuh Kerajaan Perlis
12. LAMPIRAN 6	:	Keputusan Mesyuarat Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis
13. LAMPIRAN 7	:	Undang-Undang Tubuh Persatuan al-Islah Perlis
14. LAMPIRAN 8	:	Undang-Undang Jamai'yah Pegawai- Pegawai Masjid Negeri Perlis